

Vjenčanje Moše (Moshea) Mandila i Gabriele (Ele) u Beogradu 17. listopada 1935.

Na slici su Gabriela Konfino i Moše Mandil, mlada i mladoženja; David i Regina Mandil, mladoženjini roditelji (sjede s lijeva);

Gavra i Elisabeth Konfino, roditelji mlade (sjede s desna); Streja Mandil, mladoženjina sestra i njezin suprug (stoje s lijeva); te Gizela Konfino, Gabrielina sestra (stoji s desna);

Uz odobrenje Memorijalnog muzeja holokausta SAD-a, Washington DC, fotografija 08201

Prijateljstvo

Nakon što je Italija kapitulirala 1943. godine, Njemačka je okupirala Albaniju. Obitelj Gavre Mandila pobjegla je iz sela Kavajë u grad Tiranu. Mislili su da se mogu lakše sakriti u velikom gradu, a obiteljski prijatelj Mandila imao je u Tirani fotografski studio. Gavrin otac Moše tamo se zaposlio i upoznao mladog Albanca po imenu Refik Veseli. Ubrzo je Refik Moši postao učenik i postali ču prijatelji..

Kad je moj otac fotografirao stajao je iza kamere ispod crne tkanine (...) a Refik se dogovarao s klijentom. Postavljao je osvjetljenje upravo točno prema uputama koje bi mu moj otac dao (...) I, na primjer, njemački oficir koji se htio fotografirati nije imao pojma da je ispod crne tkanine židovski izbjeglica iz Srbije. (...) Duboko prijateljstvo razvilo se između mog oca i Refika. Refik je naravno smatrao mog oca izvrsnim fotografom od kojeg može mnogo naučiti a moj otac je volio Refikovu marljivost, britak um i inteligenciju. (...)

Iz svjedočenja Gavre Mandila
Arhiv Yad Vashema 03.11543, vrpca br. VT-2652, str. 27f. (hebrejski)

Moše Mandil i Refik Veseli nakon oslobođenja Krujë,
20. rujna 1944.

Uz odobrenje Memorijalnog muzeja holokausta SAD-a,
Washington DC, fotografija 24719

Drita Veseli, Refikova supruga o svom domu:

Naš je dom prije svega Božji dom, potom je dom naših gostiju i na kraju dom naše obitelji. Kuran nas uči da su svi ljudi, Židovi, Kršćani i Muslimani od jednoga Boga.

Iz Besa: *Kod časti. Albanci Muslimani koji su spašavali Židove tijekom holokausta*, Jeruzalem: Yad Vashem 2007. str 36

Refik Veseli s Gavrom i Irenom Mandil u Novom Sadu, 1. srpnja 1946.

Uz odobrenje Memorijalnog muzeja holokausta SAD-a, Washington DC, fotografija 24739

Drita Veseli, Refikova supruga o svom suprugu i njegovim roditeljima, Fatimi i Veselu:

Moj suprug je bio fotograf. Naučio je svoj zanat kao mladić od židovskog fotografa koji se zvao Moše Mandil. Talijani su deportirali obitelj Mandil iz Prištine na Kosovu u Tiranu. Kad su Nijemci okupirali Albaniju moj suprug je dobio odobrenje svojih roditelja da sakrije sve članove obitelji Mandil i tri člana obitelji Ben Joseph. Sakrio ih je u obiteljski dom u planinskom selu Krujë. Svih sedam Židova ostalo je skriveno do oslobođenja.

Iz Besa: Kod časti. Albanci Muslimani koji su spašavali Židove tijekom holokausta, Jeruzalem: Yad Vashem 2007. str 36

Mandilovi i Josephovi koje je također spasila obitelj Veseli, s obitelji Veseli u selu Krujë, lipanj 1944

1. Moše Mandil
2. Gabriela Mandil
3. Gavra Mandil
4. Irena Mandil
5. Veseli Veseli
6. Fatima Veseli

Uz odobrenje Memorijalnog muzeja holokausta SAD-a, Washington DC, fotografija 24727

Pismo Gavre Mandila predsjedniku Albanije

Tih dana kad su opasnost i smrt bile posvuda, mali i hrabar Albanski narod pokazao se veličanstvenim! Bez ikakve halabuke, ne tražeći ništa zauzvrat, Albanci su izvršili osnovnu ljudsku dužnost i spasili živote svojih židovskih izbjeglica.

Iz pisma koje je Gavra Mandil napisao Ramizu Aliji, predsjedniku Albanije 1. lipnja 1990.
(Yad Vashem, Odjel za pravednike među narodima M.31/3768)

Mandilovi su se vratili u Novi Sad nakon oslobođenja. Refik im se pridružio i dovršio svoje naukovanje. Mandilovi su 1948. godine odlučili napustiti Jugoslaviju uslijed uspostave komunističkog režima i imigrirati u novoosnovanu Državu Izrael.

Refik je imao snažnu želju pridružiti im se, no na kraju je odlučio vratiti se svojoj obitelji u Albaniju.

Uz odobrenje Memorijalnog muzeja holokausta SAD-a, Washington DC, fotografija 24740

Ponovni susret u Izraelu

Godine 1987. Yad Vashem je pozitivno odgovorio na zahtjev Gavra Mandila da Refik Veseli dobije priznanje Pravednika među narodima. Refik i njegova obitelj bili su prvi Albanci kojima je ukazana ta čast. Tijekom komunističkog razdoblja Albancima nije bilo dozvoljeno putovati u države koje s Albanijom nisu imale uspostavljene diplomatske odnose. Međutim, Mandilovi su htjeli vidjeti Refika Veselija u Izraelu – i to iz više razloga. U ljeto 1990. Gavra je napisao pismo Ramizu Aliji, predsjedniku Albanije te ga osobno zamolio da Refik Veseli i supruga mu Drita dobiju vizu. On kaže:

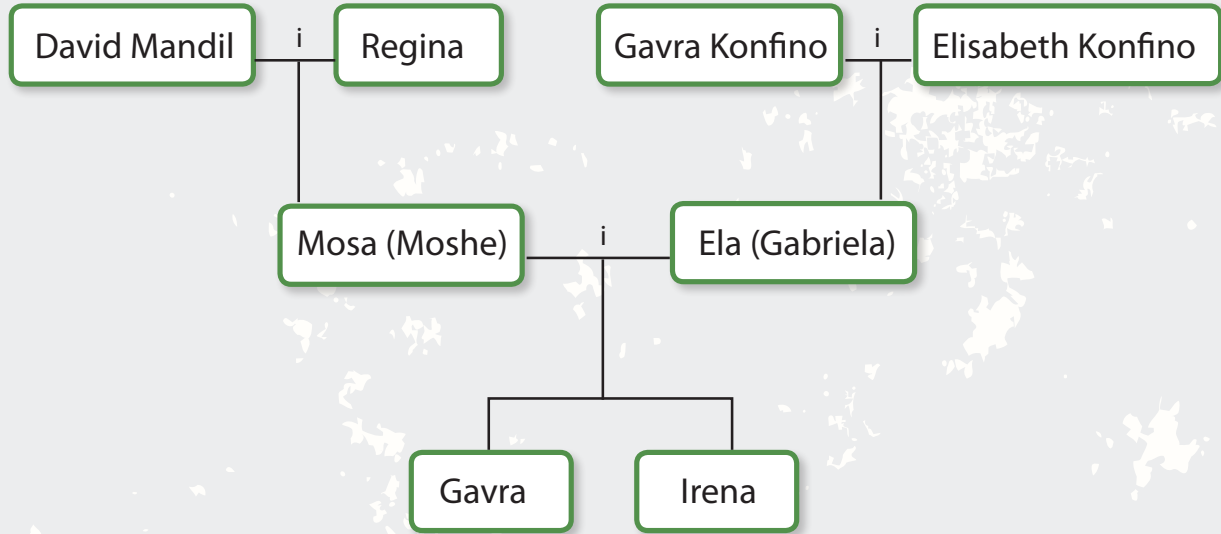
(...) Pišem osobno Vama, gospodine Predsjedniče, albanskoj vladi i Ministarstvu vanjskih poslova, da se dopusti Refiku i Driti Veseli otputovati u Izrael.

Moj najstariji sin i moja kći će se oboje vjenčati. ovoga ljeta, jedno u srpnju, a drugo u kolovozu. Bila bi to izvrsna prilika da nam se Drita i Refik pridruže na vjenčanju naše djece te da se službeni posjet poveže sa srećom naše obitelji.

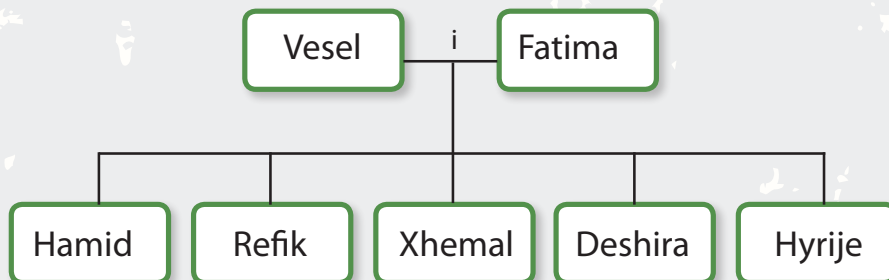
Iz pisma koje je Gavra Mandil napisao Ramizu Aliji, predsjedniku Albanije
1. lipnja 1990.
(Yad Vashem, Odjel za pravednike među narodima M.31/3768)

Family Tree

Obitelj Mandil

Obitelj Veseli

Dominacija nacistička u Evropi 1938.-1942.

